

Minimální preventivní program pro rok 2016/2017

1. Současný stav problematiky.

Právním podkladem pro tvorbu Minimálního preventivního programu jsou tyto dokumenty:

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č.j. 21291/2010-28.

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních, č.j. MSMT - 21149/2016

Vyhláška č. 116/2011 Sb. ze dne 15. dubna 2011, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.

Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví, Č.j.: 10 194/2002-14

Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013 - 2018.

Plán primární prevence rizikového chování Plzeňského kraje 2013 – 2016.

Školský zákon 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů

Zdrojem při zpracování Minimálního preventivního programu naší školy je Školní preventivní strategie, vyhodnocení Minimálního preventivního programu školního roku 2015/2016 (výroční zpráva) a zprávy třídních učitelů za rok 2015/16. Součástí MPP jsou krizové plány.

Součástí preventivního programu školy je dokument **Školní program proti šikanování.**

2. Personální zajištění prevence ve školním roce 2016/2017 a charakteristika školy:

Metodik prevence: Mgr. Iva Coufalová

Výchovný poradce: Mgr. Marcela Kolářová

Ředitelka školy: Mgr. Miroslava Siváková

Zástupkyně ředitelky: Mgr. Jana Škardová

Třídní učitelé, ostatní pedagogičtí pracovníci školy (učitelé, vychovatelé ŠD, asistenti PG

Charakteristika školy:

Menší škola v malém městě s celkem 266 žáky. Výuka probíhá ve dvou budovách, v budově Chanos (U Stadionu 964) je umístěn 1. a 2. ročník (79 žáků) se školní družinou (3 oddělení) a školní jídelnou, v budově Ves (Americká 146) je umístěn 3. až 5. ročník (107 žáků) se školní družinou (2 oddělení) a školní jídelnou, II. stupeň (80 žáků) a školní jídelna - výdejna. Celkový počet tříd je 13. Výuku zajišťuje 19 pedagogů, jejich činnost podporují tři asistenti pedagoga a činnost školní družiny zajišťuje 5 vychovatelek. Vedení školy sídlí v budově Ves (Americká 146).

3. Cíle programu:

Jsou stanoveny v souladu se školní preventivní strategií, příslušnými vyhláškami a metodickými doporučeními či pokyny MŠMT a na základě vyhodnocení MPP 2015/2016

Prevence rizikového chování u dětí a mládeže se v tomto školním roce zaměřuje na tyto oblasti:

- agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimedií, násilí, domácí násilí, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie, domácí násilí
- záškoláctví
- závislostní chování, užívání všech návykových látek, všech forem netolismu
- rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů a násilí
- spektrum poruch příjmu potravy
- negativní působení sekt a patologických náboženských hnutí, příslušnosti k subkulturám
- sexuální rizikové chování a sebepoškozování

Další cíle:

- Dobrá informovanost všech žáků školy v oblasti sociálně patologických jevů.
- Systematická výuka a výchova žáků ke zdravému životnímu stylu.
- Vytvoření dostatečného zázemí k trávení volného času v prostorách školy.
- Podpora vlastních aktivit žáků a rozvoj jejich sociálně komunikativních dovedností.
- Začleňování méně průbojných žáků do kolektivu, odstranění nevhodného chování mezi žáky.
- Zapojení celého pedagogického sboru školy do systému prevence.
- Aktivní spolupráce s rodiči žáků, otevřenost vůči veřejnosti.

4. Konkrétní aktivity podporující primární prevenci:

- výchova k odpovědnosti za zdraví své i ostatních – vytváření eticky hodnotných postojů a způsobů chování
- akce zaměřené na zvyšování právního povědomí
- zaměření pozornosti na prevenci drogových závislostí, prevenci všech forem netolismu, konzumaci alkoholu, vandalismu, rasismu, násilí, domácího násilí, rasismu, komerčního sexuálního zneužívání, prevenci úrazů, prevenci sebepoškozování, apod.
- dovednost volby správné životosprávy - poruchy příjmu potravy – mentální anorexie a bulimie
- přednášky a besedy v rámci sexuální výchovy zaměřené na prevenci AIDS, nežádoucího těhotenství a sexuální rizikového chování
- zvyšování povědomí o negativním působení sekt, patologických náboženských hnutích, příslušnosti k subkulturám
- zvyšování příznivého klimatu ve třídních kolektivech, oživení klimatu ve škole, zpříjemnění školního prostředí
- široká nabídka volnočasových aktivit
- ekologická výchova

5. Aktivity zaměřené na rodiče a veřejnost:

- seznámení rodičů s MPP, školním řádem a se školním programem proti šikanování v rámci třídních schůzek (úvodní společné, webové stránky školy), mají možnost se vyjádřit k preventivnímu programu (konzultace, email, telefonicky, na TS, vedení školy,...)
- nabídka konzultačních hodin třídních učitelů, výchovného poradce, školního metodika prevence (třídní schůzky, webové stránky školy)
- nabídka osvětových materiálů a informačních letáků z oblasti primární prevence (na třídních schůzkách rodičům, v průběhu roku žákům)

- seznámení rodičů s postupem školy v případě rizikového chování žáků (na třídních schůzkách, webové stránky školy), podle možností, potřeby a požadavků rodičů je zprostředkována rodičům spolupráce s PPP, SVP a organizacemi působícími v oblasti primární prevence
- informovanost občanů prostřednictvím webových stránek o programu školy v oblasti prevence rizikového chování a zdravého životního stylu
- seznámení s činností školy a možnost spolupráce školy s rodiči prostřednictvím tematických dnů a dnů otevřených dveří; rodiče, děti a učitelé si mohou v rámci tematických dnů a dnů otevřených dveří neformálně vyměnit podněty týkající se primární prevence

6. Harmonogram programu:

<u>1. ve výuce:</u>
témata primární prevence specifické či nespecifické se vyskytují především v rámci předmětů výchova ke zdraví, občanská výchova, prvouka, přírodověda a přírodopis, tělesná výchova, chemie, vlastivěda, český jazyk , mnohá jsou částečně řešena v průběhu výuky dalších předmětů, viz ŠVP ZŠ Třemošná
• seznámení se školním řádem, minimálním preventivním programem, školním programem proti šikanování, vnitřním řádem školní jídelny, vnitřním řádem školní družiny, poučení o bezpečném chování: při výuce předmětů fyzika, chemie, přírodopis, přírodověda, tělesná výchova, pracovní výchova, výpočetní technika, při exkurzích, výletech, vycházkách, školních akcích, před prázdninami, svátky, mimořádných událostech,...
<u>2. aktivity nespecifické primární prevence:</u>
uvedeny v plánu práce, průběžně doplňované, změny dle potřeby
• environmentální a etická výchova
• sportovní akce a soutěže, výuka plavání
• pobytové a kulturní akce, exkurze, výlety, škola v přírodě
• vědomostní a umělecké soutěže, účast na projektech zaměřených na podporu technického vzdělávání, spolupráce s konkrétními SŠ a DDM
• tematické dny a dny otevřených dveří, akce pro veřejnost, kulturní vystoupení, adaptační a zážitková období
• činnost žakovského parlamentu školy, adaptační a zážitková období
• výchovně vzdělávací přednášky a besedy
• volnočasové aktivity: sportovní, umělecké, vzdělávací kroužky v rámci družiny, I. a II. stupně, nepovinné předměty
<u>3. aktivity specifické primární prevence: předběžně plánované, uskutečnění podle možností školy a spolupracujících organizací, uvedené v plánu práce, průběžně doplňované, vyhodnocené ve výroční zprávě školy.</u>
• vedení komunitních kruhů v třídách na I. stupni
• třídnické hodiny VI. až IX. třídě (konání TH v 5. ročníků se uvede v průběhu školního roku), zaměřené především na zvyšování pozitivního klimatu třídy, bezpečí, důvěry mezi žáky a TU, tmelení kolektivu, prevence šikany, agrese, násilí a kázeňských problémů
• Přednáška a beseda – Prevence neplánovaných těhotenství a interrupcí – IX. třída (2x2h), vzdělávací program Moje cesta na svět - IV. A, IV. B, V. A, V. B (4x2h) – nezisková organizace Národní iniciativa pro život
• Přednášky a besedy s tiskovým mluvčím PČR PS na téma šikana, kriminalita, agrese, násilí, trestný čin a trestní odpovědnost, projekt Bezpečí ženám a dívkám – VIII., X. třída
• PPP Plzeň: spolupráce s okresním metodikem prevence PS a PM při prevenci rizikového chování, řešení náznaků šikany, ev. využití intervenčního programu, SVP Plzeň – spolupráce při řešení vztahových a kázeňských problémů žáků, ev. využití intervenčního programu
• Spolupráce učitelů I. st. s MŠ - minimalizace školní neúspěšnosti budoucích prvňáčků

- Dopravní výchova - Dopravní hřiště, Spolupráce s PČR v oblasti dopravní výchovy – akce „Zebra se za tebe nerozhledne“ – 3. ročník
- exkurze Hasičská zbrojnice, Soutěž Malý záchranář – 4. až 5. r. výběr – spolupráce s HZS Plzeňský kraj
- Projekt Multipolis: v rámci multikulturní výchovy – 5 r. + 9. r.
- Volba povolání: spolupráce s UP PS Plzeň, Info Kariera a konkrétními SŠ – IX. třída
- Beseda o 1. pomoci, Základy 1. pomoci – seznámení žáků, praktický nácvik a spolupráce se Záchranou službou Plzeň a Červeným křížem – celá škola

7. Realizace a hodnocení MPP:

Forma realizace:

- přednášky, besedy, konzultace, bloky primární prevence, osvětový materiál, filmové a divadelní představení, videoprojekce – PC – internet, pobytové akce, programy a akce (viz předchozí), výuka v jednotlivých předmětech – výchova ke zdraví, občanská výchova, prvouka, přírodopis – přírodověda, chemie, tělesná výchova, vlastivěda a další

Školní metodik prevence (ŠMP) spolupracuje s:

- výchovným poradcem, poradcem pro volbu povolání, třídními učiteli, vedením školy, okresním metodikem prevence PPP, se zástupci SVP, OSPOD, SPC, charitativními a neziskovými organizacemi působícími v oblasti primární prevence, tiskovým mluvčím PČR PS, odbornými zařízeními,

ŠMP se přímo účastní:

- pravidelná účast na schůzkách PPP Plzeň (oblast prevence), je informován třídními učiteli o výskytu rizikových jevů na škole, účast na řešení výchovných problémů nebo jednání s rodiči podle požadavku třídních učitelů a potřeby školy, mapování výskytu rizikových jevů na škole (práce TU, rozhovor s žáky v hodinách – Ov, VKZ, ... vlastní vyšetřování, schránka důvěry, podněty od jiných osob), účast ŠMP na třídních schůzkách, předávání osvětového materiálu pro žáky a rodiče, zprostředkování spolupráce s rodiči a organizacemi působícími v oblasti primární prevence, PPP, SVP, OSPOD,....

Evidence jevů rizikového chování na škole:

- k mapování výskytu rizikových jevů jsou využívány práce třídních učitelů (třídnické hodiny, komunitní kruhy, apod.), podněty, zjištění a připomínky ostatních pedagogických i nepedagogických pracovníků školy, sdělení a připomínky žáků a rodičů, schránka důvěry, hodiny předmětů výchovného charakteru, nestandardizovaná sociometrie. Monitoring je průběžný, v případě potřeby (závažnější či dlouhotrvající problém) je přizván pracovník PPP Plzeň (oblastní metodik prevence), OSPOD, SVP, PČR nebo je zajištěna vhodná preventivní akce ve spolupráci s PPP Plzeň, SVP, OSPOD či neziskovými organizacemi
- v ZŠ Třemošná je nízký výskyt případů projevů šikany a kyberšikany, agresivity, vandalismu, rasismu, intolerance, ojedinělé případy kriminality a náznaků záškoláctví a prakticky nulový výskyt návykových látek. Nejčastěji řešenými případy je nevhodné chování mezi žáky, chování se sklonem k agresivitě a výskytem vulgarismů a náznaky šikany a kyberšikany

Metody hodnocení efektivity realizace MPP:

- pohovorem, individuálními konzultacemi a besedami se žáky, pohovorem s třídními učiteli, vedením školy a dalšími účastníky výchovně – vzdělávacího procesu, rozbořením zpráv třídních učitelů a rozbořením výskytu rizikového chování u žáků v daném školním roce se vyhodnotí potřebnost úpravy a směřování minimálního preventivního programu pro další školní rok.

Klady a záporny při realizaci MPP:

- dobrá spolupráce v rámci kolektivu učitelů ZŠ Třemošná
- pestrá nabídka akcí různého charakteru
- reakce žáků na proběhlé akce jsou vesměs pozitivní
- většina aktivit specifické primární prevence nemusí být financována žáky
- znalost prostředí školy a žáků umožňuje cílené zaměření prevence na potřeby žáků
- omezení projektů primární prevence v PPP Plzeň a sloučení funkcí oblastního metodika PS a PJ
- ekonomické problémy a nedostatek financí, snaha o zajišťování programů primární prevence, které nebudou ekonomickou zátěží pro žáky a jejich zákonné zástupce
- odraz celospolečenských problémů a ekonomické situace v rodinách žáků

8. Krizové plány:

Bližší informace v příslušných metodických pokynech:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

Nález návykové látky ve škole (tabák, alkohol, návykové látky):

- zabránění v další konzumaci, odebrání a zajištění návykové látky (nalezenou návykovou látku uložit do obálky – v žádném případě ji netestovat a lze-li popsat místo a okolnosti nálezu – čas a datum, množství, přelep obálky opatřit razítkem školy a podpisy zúčastněných, podobně postupovat u alkoholu – přelepit víčko láhve a popsat ji jako u obálky), vyrozumění vedení školy a odevzdání zajištěné návykové látky VŠ, ihned informovat ŠMP a třídního učitele
- posouzení, zda žák neohroží nějaké nebezpečí, v případě ohrožení zdraví a života zavolání lékařské služby - 155 (žák je dezorientovaný, není schopen mluvit, chodit, nejistá chůze, agresivita); odvést žáka do ředitelny školy a zůstat s ním do příchodu odpovědných osob – VŠ, ŠMP, TU
- sepsání protokolu ŠMP, přítomným pedagogem a VŠ s vyjádřením žáka (kde získal návykovou látku, kdo mu ji poskytl, kdy si ji aplikoval naposledy, zda je zabavené množství vše, co má u sebe, kdo ví ze spolužáků, že nosí drogy do školy, zda rodiče ví o jeho užívání návykových látek), pokud se zjistí, že žák je distributor či se jedná o podezření na dealerství (nejen OPL, také alkohol), jedná se o trestný čin – ihned informovat PČR; informovat žáka o porušení školního řádu a následků z toho vyplývajících; pokud žák odmítá vyjádření a podpis, zapsat do zápisu.
- o nález omamné a psychotropní látky ihned informuje vedení školy PČR a látku jí předá
- informování zákonného zástupce a dohoda o dalším postupu (porušení školního řádu, důsledky, opatření – SVP, PPP, lékař, jak pomoci dítěti - míra závislosti, odborná pomoc - P-centrum, K-centrum)
- při negativní a nespokojivé reakci rodiny nebo při opakování nález (tabák, alkohol) uvědomit sociální odbor péče o dítě (omamné a psychotropní látky ihned napoprvé)
- poučení o nebezpečnosti celé třídy, zápis do TK, ŠMP zajistí preventivní akce pro třídní kolektivy na prevenci výskytu návykové látky ve škole
- ztřísněný monitoring výskytu návykové látky nejen u žáka, ale v celé škole – především sledovat riziková místa – šatny, záchody, „temné kouty“, pozemky.
- pokud má pracovník školy důvodné podezření, že žák má u sebe návykovou látku, ihned informuje ŠMP a VŠ, VŠ ihned informuje PČR a zákonné zástupce žáka; žák do příjezdu PČR je neustále pod dohledem (i na WC – aby se nezbavil návykové látky), v izolaci od ostatních žáků, v žádném případě neprovádět osobní prohlídku ani prohlídku osobních věcí – ale zajistit, aby s nimi nebylo manipulováno.
- vyvodit sankce stanovené školním řádem

Zjištění nebo důvodné podezření syndromu týraného dítěte u žáka – CAN (domácí násilí, násilí páchané cizí osobou, sexuální násilí):

- pokud jsou děti svědky domácího násilí, často se projevují stejně, jako děti-oběti. Rovněž i důsledky pro jejich další vývoj a život jsou srovnatelné s těmi, s nimiž se potýkají děti, které jsou v roli oběti.
- přítomnost dítěte u domácího násilí se považuje za formu psychické týrání dítěte
- V případě podezření, že žák trpí domácím násilím (pozorování, upozornění další osobou, příznaky týrání na těle žáka) informovat ŠMP, VŠ, VP, TU a další PP (upozornit na citlivost a diskrétnost), zvýšené sledování a dohled nad žákem
- individuální přístup k problému daného žáka – společný postup pedagogů (metodické doporučení)
- pohovor s žákem (ŠMP a TU) – diskrétně, citlivě, v soukromí, známky násilí na těle, co se děje, nenaléhat, nevynucovat odpovědi, možnost řešení situace, nabídka pomoci, další postup – škola má oznamovací povinnost
- při potvrzení podezření z násilí ze strany rodičů VŠ kontaktuje OSPOD pro podezření na týrání svěřené osoby, při jistotě podá trestní oznámení na PČR, neoznamuje se rodičům!
- při zjištění násilí páchané cizí osobou škola informuje rodiče, ale taktéž ohlašuje OSPODU či PČR
- ŠMP a ostatní PP po dohodě zařadí do vyučování problematiku týraného dítěte, připomenutí, kam se má dítě obrátit v případě nebezpečí, zaměřit se zejména na rozvoj schopnosti řešit konfliktní situace nenásilným a bezpečným způsobem, děti by měly mít informace o nebezpečných situacích, kdo jim a jak může pomoci v případě ohrožení, jak a komu mohou telefonovat, pokud se cítí ohrožené
- pokud je žák ve stavu, kdy vyžaduje ošetření, volat 155, oznámit OSPOD či PČR
- trestné činy – týrání osoby ve společném obydlí, týrání svěřené osoby, ublížení na zdraví, omezování osobní svobody, zbavení osobní svobody, vydírání, útlak, znásilnění, pohlaví zneužívání – zneužití osoby mladší 15 let, neoznámení a nezabránění trestnému činu, nebezpečné pronásledování, sexuální nátlak, násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci, nebezpečné vyhrožování, občanský zákoník – zvláštní ustanovení proti domácímu násilí

V případě nebo podezření na porušení § 217 trestního zákona (ohrožování mravní výchovy mládeže), zanedbání povinné péče:

- informovat OSPOD a PČR

Při selhání preventivních opatření školy – záškoláctví:

- při neomluvené a zvýšené omluvené nepřítomnosti žáka ve škole informuje třídní učitel ředitele školy
- postup podle metodického pokynu Čj.: 10 194/2002-14
- škola ověří věrohodnost omluvené nepřítomnosti
- neomluvenou nepřítomnost řeší se zákonným zástupcem žáka třídní učitel formou pohovoru, na který jsou zástupci pozváni, zde projedná důvod nepřítomnosti žáka a způsob omlouvání jeho nepřítomnosti a upozorní na povinnost stanovenou zákonem
- každá taková neomluvená nepřítomnost je projednávána na pedagogické radě školy a sankcionována dle školního řádu
- každá taková nepřítomnost je s náležitou dokumentací postoupena OSPOD
- při opakovaném záškoláctví v průběhu školního roku je třeba postoupit druhé hlášení o zanedbávání školní docházky policii, kde bude případ řešen jako trestní oznámení pro podezření spáchání trestného činu ohrožení mravní výchovy mládeže (kopie hlášení bude zaslána příslušnému školskému odboru)
- poučení kolektivů žáků na důsledky záškoláctví a kázeňská opatření

Při zjištění krádeže u žáka:

- jestliže je žák přistižen při krádeži v areálu školy, ihned informovat ŘŠ, VP, ŠMP, TU
- pohovor VŠ a ŠMP se žákem, zápis – proč a co kradl, podle výše škody se jedná o přestupek (do 5000 Kč) nebo trestný čin (nad 5000 Kč), informovat zákonné zástupce, u trestného činu PČR, u opakované krádeže v rámci přestupku informovat OSPOD
- jestliže se zjistí, že byl žák ke krádeži přinucen jinou osobou, snažit se zjistit pravého viníka, informovat zákonné zástupce, dle výše škody PČR, nabídnout pomoc, zjistit, zda se nejedná o šikanu

Při zjištění vandalismu u žáka:

- při zjištění, že žák vědomě ničí nebo poškozuje majetek školy informovat VŠ, ŠMP, VP, TU
- zjistit závažnost vandalismu, pohovor se žákem, zápis
- informovat rodiče o situaci a výši škody, domluvit se s nimi na způsobu úhrady nebo opravy, poradenství – SVP, PPP
- pokud rodiče nejsou ochotni uhradit výši škody či zjednat opravu – informovat rodiče o dalším postupu – oznámení zřizovateli (vyvolat jednání se zřizovatelem a rodiči), u škody nad 5000 Kč informovat PČR a předat vše PČR
- při recidivě vandalismu informovat OSPOD (i u škody do 5000 Kč)

Při zjištění homofobie (homosexualita, bisexualita, transexualita) u žáka:

- informovat VŠ, ŠMP, VP, TU; metodický pokyn
- pohovor s ŠMP, zápis, zjištění závažnosti homofobie, důvody jednání, upozornění na náznaky šikany, možnosti řešení
- informování rodičů, poradenská činnost – SVP, PPP, odborná péče
- ŠMP zajistí preventivní program na dané téma pro třídní kolektivy

Při zjištění rizikového chování – extremismus, rasismus, xenofobie, antisemitismus – u žáka:

- informovat VŠ, VP, ŠMP, TU
- zjištění závažnosti situace, ŠMP pohovor s agresorem i obětí, zápis
- oběti poskytnout pomoc, agresor – zjistit důvody jednání, upozornit na důsledky jednání, zjistit, zda se nejedná o šikanu
- informovat zákonné zástupce agresora i oběti, zda vědí o problému, oznámit postup školy, poradenství, v případě nezájmu zákonných zástupců agresora VŠ oznámí OSPODu, popř. PČR
- ŠMP + TU - práce s třídním kolektivem, diskuse, zjištění postojů žáků k extremismu, rasismu, xenofobii a antisemitismu, informace o povinnostech školy při závažných projevech rasismu, preventivní program
- při závažných projevech informovat PČR

Při zjištění rizikového chování v dopravě:

- při školní akci - zabránit, aby v rizikovém chování pokračoval, informovat VŠ, ŠMP, TU
- pohovor se žákem, zápis, upozornit na rizikové faktory v dopravě, probrat jeho rizikové chování, ohrožení jiných lidí, ohrožení sebe, dle míry přestupku vyvodit výchovná opatření
- informovat zákonné zástupce, poradenství
- prevence - dopravní výchova, beseda s PČR, BESIP

Krizové situace spojené s ohrožením násilím ve školním prostředí, které přichází z vnějšího i vnitřního prostředí:

Krizový tým školy: Ředitelka školy, zástupkyně ředitelky školy, školní metodik prevence, výchovný poradce.

- krizová situace může přicházet z vnitřního prostředí školy – žáci (šikana, kyberšikana, agrese, vandalismus) nebo z vnějšího prostředí školy – zákonný zástupce žáka, bývalí žáci (odplata), agresor nemající nic společného se školou (motivace – páčání trestných činů loupeže, apod., duševní porucha, konflikt, vandalismus, násilí, agrese, nekontrolovatelné chování)
- bezpečnostní plán – rizikové jevy a riziková místa ve škole, monitoring rizikových míst, obezřetnost a stálý dohled nad pohybem cizích lidí na škole, odpovědnost jednotlivých pracovníků, příznaky a identifikace hroící krizové situace, oznamování na podezření hroící rizikové situace – VŠ, ŠMP, VP
- **krizový plán** - v případě ohrožení, informovat ihned VŠ, VP a ŠMP, je-li nutné - informovat všechny pracovníky školy a žáky (rozhlas) s konkrétními pokyny jak se zachovat, event. evakuace žáků a pracovníků školy, podle druhu rizikové situace ihned volat zdravotnickou záchrannou službu, hasičský záchranný sbor a PČR
- informovat zákonné zástupce
- následná intervence pokud se škola stala objektem násilného chování, zajištění pokračování výuky

Rizikové chování ve školním prostředí – netolismus (závislostní chování – počítačové hry, sociální sítě, internet, virální videa, mobilní telefony, televizní vysílání):

- zaregistrování varovných příznaků a nežádoucích změn v chování žáků – narušení vztahů, zhoršení prospěchu, unavenost, ztráta kamarádů, zvýšení agresivity, informování VŠ, VP, ŠMP, TU
- pohovor se žákem, zápis
- informování zákonných zástupců, zápis, poradenství
- preventivní program v žakovském kolektivu

Rizikové chování ve školním prostředí – nová náboženská hnutí (Společenství svědků Jehovových – jehovisté, Církev Ježíše Krista Svatých posledních dní – mormoni, Společenství Ducha svatého pro sjednocení světového křesťanstva – Církev sjednocení – moonisté, Scientologická církev – scientologie, Satanismus):

- při zaregistrování příznaků sympatií k těmto a jiným sektám zesílit preventivní činnost v této oblasti, zajištění preventivních programů, spolupráce s certifikovanými organizacemi, PPP
- pokud jsou rodiče členy sekty, je reakce možná jen pokud je podezření ze zanedbávání péče, týrání, či jiného trestného činu vůči žákovi - OSPOD
- nepřesvědčovat žáky za každou cenu, nenutit měnit žáky své přesvědčení, obzvláště, pokud je jejich rodina členem sekty, argumentovat klidně, opatrně, dlouhodobě
- nošení náboženských symbolů je nepřijatelné jen tehdy, jestliže ohrožuje bezpečnost

Rizikové chování ve školním prostředí – rizikové sexuální chování (předčasný začátek pohlavního života, konzumace pornografie, vystavení vlastních erotických materiálů na internetu, časté střídání partnerů, styk bez ochrany, sexuální praktiky porušující zdraví):

- zesílení preventivní činnosti – ŠMP, TU, příslušní vyučující
- zahájení pohlavního života před 15. rokem života (dobrovolné či nedobrovolné) je nezákonné, sexuální styk s osobou mladší 15 let je trestným činem – ohlašovací povinnost školy OSPODu či PČR, informování VŠ, ŠMP, VP, TU
- pokud se jedná o podezření ze sexuálního zneužívání či násilí ze strany rodiny, zákonní zástupci se neinformují, informuje se PČR či OSPOD ihned, v ostatních případech se informují zákonní zástupci
- trestným činem je páčání nebo nepřekážení trestného činu (kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný připravuje nebo páčá trestný čin – nedovoleného přerušování těhotenství, obchodování s lidmi, znásilnění, pohlavního zneužití, zneužití dítěte k výrobě pornografie, týrání svěřené osoby, trestné je i neoznámení trestného činu – škola má oznamovací povinnost PČR, event.. OSPOD

- Další možnost, jak anonymně ohlásit zjištěné násilí na dětech, nabízejí internetové stránky <http://www.protikorupcni-linka.cz/cs/Obecna-temata/Nasili-na-detech/>.
- nejvíce ověřené skupiny patří děti, především s mentální retardací
- zjištění pomocí sociometrických metod, pozorováním, změny v chování, rozhovorem
- je potřeba brát každé sdělení vážně a nepodceňovat je, učiteli nepřísluší posuzovat pravdivost oznámení či tvrzení dítěte

Rizikové chování ve školním prostředí – Příslušnost k subkulturám (Anarchismus, Emo, Gothic/Witch, Hip-Hop, Punk, Ska/Reggae, RPG komunity, Skinheads:

- v případě anarchismu chování namířené proti autoritám, odpor vůči pravidlům, účast na nezákonných demonstracích, střetech s nacionalisty, neonacisty a skinheads
- v případě emo apatie vůči školním povinnostem, provokující image, známky sebepoškozování
- v případě gothic/witch předsudky vůči okolí, depresivita, sklon k násilí
- v případě hip-hop tvorba graffity (přestupek), konzumace OPL, rezigace na školní povinnosti
- v případě punk dlouhodobá rezignace na hodnoty, záškoláctví, neprospěch, problémy s autoritami, nekázeň, drzost, konzumace OPL, přestupky – veřejný pořádek na politických akcích
- v případě ska/reggae konzumace OPL, přestupky proti veřejnému pořádku – politické akce
- v případě RPG komunit ztráta zájmu o školní povinnosti, závislost – netolismus
- v případě skinheads agresivní chování, trestné činy - zločiny z nenávisti, popírání genocidy
- vytvoření bezpečného prostředí na škole v jež rámci se mohou subkultury bezpečně rozvíjet a projevovat – tolerance, pluralita, koheze třídních kolektivů; příslušnost k subkultuře nesmí být zdrojem nebezpečí pro jedince či skupinu v okolí
- příslušnost k subkultuře je vývojovou potřebou mladistvého, nezesměšňovat, nekomentovat, kritizovat pouze konkrétní chování
- pokud existuje podezření na spáchání trestných činů – Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, Hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení, Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod, Omezování svobody vyznání, Podpora a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka – oznamovací povinnost školy – OSPOD či PČR

Rizikové chování ve školním prostředí – Sebepoškozování:

- nejčastěji řezání žiletkou, střepelem, pálení kůže, škrábání, píchání jehlou, značkování rozpáleným kovem, kousání, údery, dloubání,.... nejčastěji ruce, zápěstí, stehna – povrchové rány až trvalé znetvoření
- často u subkultury emo a gotik,
- fyzická bolest uvolňuje psychickou trýzeň, manifestace, volání o pomoc
- řeší VP, TU, školské poradenské zařízení, pediatr/pedopsychiatr, OSPOD; Posoudit aktuální riziko závažného sebepoškození a v případě jeho přítomnosti odeslat dítě, event. i proti vůli rodičů, do spádového psychiatrického zařízení
- přímé riziko – v případě přímého rizika vážného zranění nebo smrti následkem sebepoškození je namísto okamžitá, i nedobrovolná hospitalizace na psychiatrii – při odmítání hospitalizace bývá nutná asistence Policie ČR (žák drží ve škole žiletku a chce se řezat, mluví o sebevraždě) – ihned telefonicky kontakt na psychiatrické oddělení či klinice spádové nemocnice, centrální příjem nejbližší psychiatrické léčebny a další postup (**Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu v platném znění** (§ 23) - lze dotýčného hospitalizovat bez jeho souhlasu v případě, že jeví známky duševní poruchy a je nebezpečný sobě nebo svému okolí)
- není-li přímé ohrožení – oznámení zákonným zástupcům, další postup – motivace řešit, možnosti řešení - linky důvěry, krizová centra, psychiatrické či psychologické ambulance, krizová centra
- Ohlašovací povinnost OSPOD se netýká přímo sebepoškozování, ale doprovodných problémů

často SP doprovázejících – šikany, sexuálního zneužívání, zanedbávání péče, týrání dítěte (syndrom CAN); povinnosti hlášení podléhá navádění dětí k sebepoškození/sebevraždě (skupina poškozujících se, kyberšikana); **Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí** výslovně určuje škole nahlásit případ ohrožení zdraví nebo života dítěte, a to **i tehdy, když se objeví pouze podezření na trestný čin., Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník** stanovuje v § 364 až 368 povinnosti, jež má každá fyzická osoba v případě podněcování, schvalování, nadřizování, nepřekažení a neoznámení trestného činu. Paragrafy se vztahují na celou škálu trestných činů, oblast násilných činů páchaných na dětech a na týrání dítěte nevylučuje (nestačí však podezření)

- při výskytu takového chování u žáka, zjednat ve třídě vhodný preventivní program

o) Při selhání preventivních opatření školy – postupy pro vyšetření šikany a kyberšikany:

Školní program proti šikanování

9. Školní program proti šikanování:

Šikana:

- agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učiteli, které se v čase opakuje (nikoli nutně) a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoučelností agrese. Škola má ze zákona odpovědnost za vytváření a udržování bezpečného prostředí, za ochranu žáků a jejich zdraví a za předcházení vzniku jakýchkoli forem rizikového chování na škole, tedy i šikany.

Podoby šikany:

- **Přímá šikana** může mít podobu fyzickou (např. bití, plivání, tahání za vlasy), verbální (např. vulgární nadávky, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, výhrušky, násilné a manipulativní příkazy); nebo neverbální (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zstrašujících nebo výhrušných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek).
- **Nepřímá šikana** má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti. Tato šikana je vykonávána způsobem, kdy útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. Hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo. Nepřímá šikana je většinou nefyzická, nicméně v některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení. Nefyzické formy nepřímé šikany pak mohou zahrnovat záměrnou ignoraci nebo izolování žáka nebo učitele rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování nebo nespravedlivého hodnocení (u učitele), ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace.
- Jednou z nejčastějších forem šikany je také elektronická šikana, tj. **kyberšikana**, která může mít podobu např. zakládání falešných profilů na jméno žáka či učitele s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com, spoluzaci.cz nebo facebook.com apod., prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních nebo výhrušných koláží s tváří žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny, výhrušné SMS nebo e-maily apod. Oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, čímž ještě více zhoršuje prožívání oběti. Pokud je oběť šikanována ve třídě, svědky pomluv, nadávek, posmívání a ztrapňování je max. několik desítek lidí. V prostředí internetu může být

svědkem (ale i útočníkem) stejného chování i několik desítek tisíc lidí. Kyberšikana bývá u dětí školního věku často doplňkem klasické přímé a nepřímé šikany. Je tedy důležité při řešení prověřit případné souvislosti s klasickou šikanou. Tedy pokud probíhá klasická šikana (např. nadávky, ponižování), je nutné zjistit situaci oběti v kyberprostoru (mobil, profil, chat apod.) a naopak.

- Hranice, která odlišuje šikanování od škádlení nebo agrese, bývá někdy nezřetelná. U žáků se za šikanování nepovažuje **škádlení nebo agrese**, které nemá znaky šikanování. Jedním z rozlišujících prvků je schopnost žáka škádlení opětovat, bránit se mu, zastavit ho. Ve chvíli, kdy se žák škádlení nebo agresi neumí nebo nemůže bránit, cítí se bezradný a bezmocný, a přesto škádlení nebo agrese pokračuje, pak toto chování **přerůstá v šikanu**. Podobně, jedná-li se o šikanu pedagoga žáky, pak šikana není zlobení a nerespektování ze strany žáků, které postrádá znaky šikany. Naopak přerůstá v šikanu, stává-li se vědomým, záměrným, úmyslným a cítí-li pedagog, že není v jeho moci jej zastavit, cítí se bezbranně, ztrácí autoritu a poměr sil v rolích žák/žáci x pedagog se obrací.

Prevence šikany:

- Škola respektuje identitu a individualitu každého svého člena, odmítá násilí a zneužití moci v jakékoli podobě a přiznává riziko výskytu šikany.
- Pro prevenci i řešení šikany vedení školy určí konkrétní odpovědnost směrem k řediteli a jeho zástupcům, třídním učitelům, pedagogům, ostatním zaměstnancům školy, žákům, rodičům a školnímu poradenskému pracovišti, která je adekvátní jejich roli a možnostem (součást bezpečnostního a krizového plánu).
- Vedení školy pověří alespoň jednu osobu z řad pedagogických pracovníků specifickými otázkami v prevenci a řešení šikany, která se bude v tématu pravidelně vzdělávat (např. školní metodik prevence, výchovný poradce). Tato pověřená osoba by měla disponovat kompetencemi zejména k šetření a řešení počáteční šikany a vyhodnocování potřeb školy ve vztahu k pokročilé šikaně.
- Škola nastaví konkrétní a srozumitelná pravidla v chování ve svém školním řádu, která budou specificky vztahena také k projevům šikany (bude jasné, jaké chování je považováno za dehonestující a ohrožující a jak bude sankcionováno). Součástí školního řádu by měla být pravidla pro používání informačních a komunikačních technologií, internetu a mobilních telefonů (během vyučování, o přestávkách, v prostoru školy).
- Škola nastaví důsledky za porušení pravidel u žáků, přičemž je důležité, aby uměla rozlišovat závažnost porušení. Pedagogové a ostatní zaměstnanci školy znají své pravomoci a aplikují pravidla chování a důsledky za nedodržení jednotně a konzistentně pro všechny žáky.
- Ve třídě jsou nastavena třídní pravidla, která nenahrazují ani nezdvojují školní řád, na tvorbě třídních pravidel a na reflexi jejich dodržování podílejí spolu s pedagogem (nejlépe třídním učitelem) do značné míry samotní žáci.
- Škola usiluje o včasné odhalení šikany a za tímto účelem má nastavený funkční systém vzájemné komunikace mezi pedagogy o signálech, výskytu porušení pravidel, nebo jiných rizikových faktorech tak, aby byl pedagog vždy včas informován o tom, jaká atmosféra je v jeho třídě. Současně má škola nastaven pravidelný monitoring varovných signálů výskytu šikany a využívá k němu adekvátní nástroje.
- Škola zajistí informovanost všech svých členů o tom, co je a co není šikanování, jak se zachová ve chvíli, kdy je žák nebo pedagog ohrožován agresory, a kam se může obrátit o pomoc. Žáci, pedagogové i rodiče jsou srozumitelnou formou informováni o tom, na koho se mají obrátit, a jak a komu je možné si stěžovat, pokud nejsou spokojeni s postupem pedagoga nebo školy.
- Škola kontinuálně realizuje specifickou primární prevenci rizikového chování (včetně šikany), škola má popsány konkrétní preventivní mechanismy, které používá k tomu, aby šikanu minimalizovala a měla ji pod kontrolou. Účelem je riziku účinně a konkrétně předcházet.

Současně má škola popsány postupy řešení krizových situací pro případ, že situace šikany nastala. Na základě svých zkušeností škola tyto plány pravidelně vyhodnocuje a upravuje.

- Škola zajišťuje podporu a rozvoj pedagogů v podobě dalšího vzdělávání; uvádějících učitelů pro začínající pedagogy; dostupné intervize a/nebo supervize. Plán dalšího vzdělávání pedagogů zahrnuje školení pedagogů a ve zvýšené míře pracovníka pověřeného řešením šikany (zpravidla školního metodika prevence) a třídních učitelů (zejm. v prevenci šikanování, v oblasti komunikace, řešení konfliktů, interakce mezi učitelem a žákem, v diagnostice klimatu školní třídy, v ovlivňování postojů žáků v přijímání různosti, v podpoře osobnostně-sociálního rozvoje žáků, v tvorbě pravidel třídy a hodnocení jejich dodržování, v evaluaci klimatu třídy jako východiska k plánování služeb školy). Zároveň zajišťuje vzdělávání ředitelů v oblasti právního povědomí.
- Škola zajišťuje pravidelnou realizaci třídnických hodin, které by měly žákům poskytnout bezpečný prostor k reflexi vlastní zkušenosti ve škole, kdy mohou mluvit o své spokojenosti ve škole, pocitu bezpečí, vztazích ve škole a ve třídě, učit se efektivně řešit konfliktní situace
- Škola má zmapovanou síť pomoci pro žáky i pedagogy ve svém regionu a navazuje s ní spolupráci (např. pedagogicko-psychologická poradna, speciálně pedagogické centrum, středisko výchovné péče a neziskové organizace, orgán sociálně právní ochrany dětí, krizové centrum, zdravotnická zařízení, Policie ČR případně další odborníci).

Základní postup v řešení šikany:

- Pro volbu způsobu šetření a řešení šikany je zásadní vyhodnocení závažnosti situace. Škola musí nejprve posoudit a odhadnout závažnost šikany.
- Po vyhodnocení závažnosti situace a dále v průběhu celého šetření škola musí zvažovat, zda je sama kompetentní šikanu šetřit a řešit nebo zdali požádá o pomoc zvenčí (např. pedagogicko-psychologickou poradnu, středisko výchovné péče, neziskovou organizaci).
- Pedagogové, především školou pověřený a vyškolený pedagog pro prevenci a řešení šikany (např. školní metodik prevence), by měli zvládnout počáteční šikanu, tj. první, druhé a někdy i třetí stadium, kdy ještě nalezneme vhodné svědky a žáky ochotné spolupracovat na změně, a kdy ještě ubližování slabším není řízeno jádrem agresorů. Při vyšetřování a řešení pokročilé šikany se škola obrátí na externí odborníky na šikanu, kteří jsou vybaveni pro řešení třetího, ale i čtvrtého a pátého stadia. Typ pokročilé šikany – výbuch skupinového násilí, tzv. školní lynč, je výjimkou. Zde nelze čekat na odborníka, oběti hrozí těžké poškození zdraví, kromě toho později to již nelze vyšetřit.
- Při řešení by měl být kladen akcent na to, že žák, který je obětí šikany, není jejím viníkem a neměl by tedy být důsledky řešení znevýhodněn. Je důležité se samotným žákem probrat, co škola může udělat pro to, aby se zase cítil bezpečně.
- Po celou dobu řešení škola zajišťuje ochranu informací a informátorů, jasně vyjadřuje negativní postoj k násilí a ukazuje, že je toto téma považováno za vážné.
- Součástí řešení pak musí být vždy nastavení ozdravných mechanismů pro všechny, kteří se šikany účastnili, a dále pro celou skupinu (třidu). Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Doporučuje se dále pracovat s agresorem (vedení k náhledu na vlastní chování, motivy apod.) i s obětí šikany. V případě potřeby doporučit zákonnému zástupci péči dítěte v pedagogicko-psychologické poradně, středisku výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.
- Škola eviduje projevy šikany a dále reviduje preventivní postupy, bezpečnostní a krizové plány a nastaví taková opatření, aby bránila návratu rizikového chování.
- <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyuziti-pravnich-opatreni-pri-reseni-problemoveho-chovani>
- <http://www.msmt.cz/file/37239/>

Při řešení by se škola měla vyvarovat těchto nevhodných postupů:

- přehlížení, bagatelizací agresivního nebo násilného chování
- odkazování na to, aby si oběť svoji situaci řešila sama, „postavila se jí“
- nucení žáků, aby veřejně řekli, co viděli nebo se veřejně ihned na místě omlouvali
- vedení rozhovoru s žákem o situaci před ostatními žáky, vedení rozhovorů žáků zapojených do šikany společně
- nedostatečného vyhodnocení závažnosti problému a z toho plynoucí volby neadekvátních postupů nebo nepřiměřeného trestu
- emotivního řešení problému (k řešení problému je třeba přistupovat věcně)
- agresivního řešení problému (např. násilím)
- příliš autoritativního řešení (např. zastrašováním nebo vyhrožováním), což může vést spíše ke skrytějším formám šikany, nebo i k jinému rizikovému jednání
- předjímání recidivy útočnicka
- řešení i méně závažného rizikového chování v součinnosti s policií (zbytečná kriminalizace útočnicka)
- automatického obviňování oběti (sekundární viktimizace)
- vyhýbání se problematickým aktivitám jako zdrojům budoucí šikany

Nápravná opatření:

- výchovná opatření
- realizace individuálního výchovného plánu agresora
- snížení známky z chování
- převedení do jiné třídy, pracovní či výchovné skupiny (je třeba individuálně posoudit efektivitu tohoto opatření, aby nedošlo k přesunutí šikany do nového prostředí a podmínek)
- doporučení rodičům, aby dobrovolně umístili žáka do pobytového oddělení střediska výchovné péče, případně doporučení realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v diagnostickém ústavu

podání návrhu orgánu sociálně-právní ochrany dětí k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu

Odpovědnost rodičů a komunikace školy s rodiči:

- Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Dokud se dítě nestane svéprávným, mají rodiče právo usměrňovat své dítě výchovnými opatřeními, jak to odpovídá jeho rozvíjejícím se schopnostem, včetně omezení sledujících ochranu morálky, zdraví a práv dítěte, jakož i práv jiných osob a veřejného pořádku
- Škola by měla hned na začátku školního roku informovat rodiče o programu proti šikanování.
- Podezření nebo tvrzení rodičů, že je jejich dítě šikanováno, se nesmí nikdy podcenit a je potřeba účinně a bezpečně situaci prošetřit.
- Škola nezve rodiče protagonistů šikany do školy, když ještě šikana není vyšetřena.
- Rozhovor s rodiči oběti probíhá individuálně. U počáteční šikany, která se dá vyšetřit během jednoho nebo dvou dnů, obvykle proběhne až po jejím vyšetření. Úkolem je rodiče informovat o zjištěních a závěrech školy a domluvit se na dalších opatřeních. Někdy je užitečné připravit rodiče oběti i na třídní schůzku, kde bude podána informace o řešení šikany.
- Ve všech případech je potřeba informovat rodiče, že ve třídě byla šikana a škola ji řešila. U počáteční šikany zpravidla stačí podat informaci na pravidelné schůzce, u pokročilé šikany je na místě svolat schůzku mimořádnou. Vždy je důležité, aby byl na schůzce přítomný školou pověřený a vyškolený pedagog pro prevenci a řešení šikany (případně i externí odborník).

Šikana zaměřená na učitele:

- Šikana zaměřená na učitele ze strany žáků musí být chápána jako celostní problém, který se týká všech členů školy. Odpovědnost za prevenci a řešení šikany nese vedení školy, potažmo také zřizovatel.
- Šikana zaměřená na učitele je specifická tím, že dojde k narušení jasně definovaných rolí (učitel × žák) a žák se dostane do pozice větší moci než pedagog, bez ohledu na formálně vyšší moc a autoritu učitele. Šikana zaměřená na učitele se nejčastěji odehrává ve škole – ve třídách a na chodbách, nicméně může se odehrávat také mimo školu ve veřejných prostorách, v místě bydliště pedagoga nebo v kyberprostoru.
- Škola má jasně stanovený způsob, jakým mají pedagogové podezření na šikanu své osoby nebo kolegy, nebo oznámení o šikaně podat, komu a jak s tím bude nakládáno.
- Pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě; na konflikt nebo nerespektování reaguje včas, pracuje s pravidly v chování a používá stanovené důsledky jejich nerespektování konzistentně; vyhýbá se řešení konfliktu a konfrontací ze strany žáka před celou třídou, usměrňuje řešení na individuální konzultaci. Problémy neřeší sám, ale ve spolupráci se školním poradenským pracovištěm, případně s vedením školy.
- V případě bezprostředního ohrožení pedagoga žákem/žáky se pedagog řídí krizovým plánem školy, zajistí si pedagog pro sebe bezpečí (odejde ze třídy, přivolá si pomoc apod.) a požádá o spolupráci jiného kolegu nebo vedení školy pro zajištění dohledu ve třídě, případně izolaci agresora a zajištění bezpečí pro ostatní žáky ve třídě vyžaduje-li to situace.
- Šikana pedagoga bývá často spojena s šikanou mezi žáky. Škola zajistí posouzení sociálních vztahů ve třídě a na základě výsledků nastaví odpovídající řešení.
- Pro třídu, ve které se šikana odehrávala, zajistí škola intervenční program k řešení šikany za účelem znovunastolení bezpečí ve třídě (jedná se o program selektivní nebo indikované primární prevence, nikoli všeobecné prevence).
- Stejně jako u šikany mezi žáky i zde je potřeba, aby po takové situaci škola revidovala mechanismy a postupy (krizový plán), aby bylo zřejmé, jak zacházet s případnými podobnými situacemi v budoucnu.

Právní odpovědnost školy:

- Škola má odpovědnost za žáky, školy jsou povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Z tohoto důvodu pedagog musí šikanování mezi žáky neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.
- Škola odpovídá i za škodu způsobenou žákům v době vykonávání přechodného dohledu, tj. při vyučování a v přímé souvislosti s ním.
- Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech:
 - Dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských služeb, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí.
 - Škola ohlašuje orgánu sociálně-právní ochrany dětí takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný, nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo. Situace ohrožení dítěte přitom musí trvat po takovou dobu nebo nabývat takové intenzity, že nepříznivě ovlivňuje vývoj dítěte anebo je nebo může být příčinou nepříznivého vývoje dítěte, v případě šikany se jedná o všechny případy, které škola oznámila policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a dále případy, které sice výše uvedeným nebyly oznámeny, avšak které jsou svou povahou velmi závažné a nasvědčují tomu, že dítě se nachází v nepříznivé sociální situaci, jelikož jeho přirozené prostředí nedokáže dostatečným způsobem naplňovat své

funkce při zajišťování přiměřené ochrany příznivého vývoje dítěte.

- OSPOD vstupuje do řešení těch případů agresivního chování dítěte ve škole, v nichž jsou tyto projevy pouze sekundárním důsledkem nepříznivé sociální situace dítěte a jeho rodiny a v nichž je třeba dítěti a jeho rodině zprostředkovat a zajistit odpovídající pomoc a podporu prostřednictvím nástrojů sociální práce. Základními nástroji práce OSPOD je vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a individuální plánování koordinované intervence.
- Dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR. Trestní oznámení je možné podat také na státní zastupitelství. Tuto skutečnost oznámí ředitel školy nebo jiná pověřená osoba jakoukoliv formou (písemně, telefonicky, osobně) na Policii ČR, v ideálním případě přímo specialistovi na problematiku mládeže Služby kriminální policie a vyšetřování, jinak na nejbližším obvodním oddělení Policie ČR. V takovém případě vystupuje tato osoba jako oznamovatel a má právo na vyznění do jednoho měsíce od podání oznámení. Oznámení může podat také zákonný zástupce dítěte.

Trestně-právní hledisko šikany:

- šikana může svým charakterem naplňovat znaky některého z přestupků či trestných činů
- protiprávní jednání s prvky šikany může být kvalifikováno jako přestupek proti občanskému soužití (např. ublížení na cti, vyhrožování újmou na zdraví atd.). Za přestupek je odpovědná osoba starší 15 let.
- Závažnější forma šikany může vykazovat znaky skutkové podstaty například těchto trestných činů: proti zdraví: § 145 Těžké ublížení na zdraví; § 146 Ublížení na zdraví; proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství: § 171 Omezování osobní svobody; § 173 Loupež; § 175 Vydírání; § 177 Útisk; dále pak trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti: § 185 Znásilnění; § 186 Sexuální nátlak; § 187 Pohlavní zneužití; § 191 Šíření pornografie; § 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií; trestných činů proti majetku: § 205 Krádež; § 228 Poškození cizí věci; konečně se může jednat i o trestné činy narušující soužití lidí: § 353 Nebezpečné vyhrožování; § 354 Nebezpečné pronásledování.
- Je-li šikana motivována důvody, jako jsou zdravotní postižení, etnicita, náboženství a podobně, a splňuje-li znaky podle příslušných níže uvedených ustanovení trestního zákoníku, lze v určitých případech uvažovat také o trestném činu hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, případně i podněcování nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 355, resp. 356 trestního zákoníku). Takovýto motiv může rovněž u některých výše uvedených trestných činů podmiňovat užití přísnější klasifikace, tedy možnost udělení vyššího trestu.
- Kyberšikana obdobně jako školní šikana sice není sama o sobě trestným činem ani přestupkem, ale její projevy mohou naplňovat skutkovou podstatu např. těchto trestných činů: nebezpečné pronásledování (tzv. stalking, § 354 trestního zákoníku) – např. dlouhodobě opakované pokusy kontaktovat všemi dostupnými prostředky oběť, která proto pociťuje důvodné obavy o život nebo zdraví své či svých blízkých; účast na sebevraždě (§ 144 trestního zákoníku) – např. zaslání SMS oběti s úmyslem přimět ji k sebevraždě, kterou skutečně spáchá či se o ni pokusí; porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 trestního zákoníku) – např. porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 trestního zákoníku), např. zveřejnění fotografií z telefonu oběti; pomluva (§ 184 trestního zákoníku) – např. vytvoření webových stránek, které nepravdivě zesměšňují oběť; šíření pornografie dle § 191 trestního zákoníku (viz sexting); výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (dítětem se rozumí osoba mladší 18 let) dle § 192 trestního zákoníku (viz sexting).
- trestně odpovědnou je osoba starší 15 let, která je dostatečně rozumově a mravně vyspělá. Pro účely zákona o soudnictví ve věcech mládeže se pak takový trestný čin označuje jako

provinění. V případě jednání vykazujícího znaky trestného činu, kterého se dopustilo dítě mladší 15 let, se hovoří o činu jinak trestném. I když dítě mladší 15 let není trestně odpovědné, mohou mu být dle tohoto zákona soudem pro mládež uložena opatření potřebná k jeho nápravě.

- Povinnost překazit páčání nebo spáchání trestného činu (§ 367 trestního zákoníku): kdo se dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestné činy v tomto ustanovení vyjmenované, má povinnost spáchání nebo dokončení takového činu překazit. Jestliže to neudělá a nebrání mu v tom okolnosti v tomto ustanovení vyjmenované, sám spáchal trestný čin nepřekazení trestného činu a vystavuje se tím trestnímu postihu. Překazit trestný čin lze i jeho včasným oznámením státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. V případě šikany by se mohlo jednat například o následující trestné činy: vraždy (§ 140), zabití (§ 141), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), zbavení osobní svobody (§ 170), loupeže (§ 173), vydírání (§ 175), znásilnění (§ 185), pohlavního zneužití (§ 187), krádeže (§ 205).
- Neoznámení trestného činu (§ 368 trestního zákoníku): kdo se dozví, že jiný spáchal trestné činy v tomto ustanovení vyjmenované, je povinen to bez odkladu oznámit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Jestliže to neudělá a nebrání mu v tom okolnosti v tomto ustanovení vyjmenované, sám spáchal trestný čin neoznámení trestného činu a vystavuje se tím trestnímu postihu. V případě šikany by se mohlo jednat například o následující trestné činy: vraždy (§ 140), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), zbavení osobní svobody (§ 170). V uvedených případech má každý povinnost vyjmenované jednání buď překazit, anebo o něm informovat státního zástupce nebo policejní orgán.

Stadia šikanování:

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity, například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese. Stupňování agrese může být dáno také neřešením předchozí situace.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Třída ví, o koho jde. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Platí „Buď jsi s námi, nebo proti nám.“ U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem.

Zvláštnosti u psychických šikan

U psychických šikan zůstává princip stadií nezměněn. Nicméně jejich podoba je jiná. V popředí je nepřímá a přímá verbální agrese čili psychické násilí. Často se zraňuje „jen“ slovem a izolací. Rozdíl je pouze v tom, že se nestupňuje násilí fyzické, ale psychické. Krutost psychického násilí si

však v ničem nezadá s nejbrutálnější fyzickou agresí.

Přímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet; účet např. z důvodu etnicity, sexuální orientace, náboženského vyznání apod.
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejm. pronášené nepřátelským, nenávistným, pohrdavým tónem
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem
- skutečnost, že se žák podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k nucení spoluúčasti na nich
- honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout
- žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmítání učitelům apod.

Nepřímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády
- při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními
- při přestávkách vyhledává blízkost učitelů, má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči, stává se uzavřeným
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje;
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené;
- zašpiněný nebo poškozený oděv; stále postrádá nějaké své věci;
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy;
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy, začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

Zákonní zástupci žáků by si měli všimnout především těchto možných signálů šikanování:

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi, dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod., dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem
- nechce dítě jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo školu rádo), dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno pozorovat i strach, ztráta chuti k jídlu
- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o odvoz autem, dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu)
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně
- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě, odmítá sdělit se s tím, co ho trápí
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze, dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí
- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, projevuje i zlobu vůči rodičům
- dítě si stěžuje na neurčitě bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma; své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.), dítě se vyhýbá docházce do školy, dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku.

První pomoc při počáteční šikaně:

- odhad závažnosti a formy šikany, rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili, a s oběťmi, ochrana oběti
- nalezení vhodných svědků, individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků a konfrontace oběti s agresory)
- předběžné vyhodnocení a volba ze dvou typů rozhovoru:
 - rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření)
 - rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku)
- realizace vhodné metody:
 - metoda usmíření
 - metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči)
- třídnická hodina:
 - efekt metody usmíření
 - oznámení potrestání agresorů
- rozhovor s rodiči oběti
- třídní schůzka
- práce s celou třídou

Krizový scénář pro výbuch skupinového násilí při pokročilé šikaně:

- **První (alarmující) kroky pomoci:** zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany; bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí
- **Příprava podmínek pro vyšetřování:** zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy; zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi; pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře); oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům
- **Vyšetřování:** rozhovor s obětí a informátory; nalezení nejslabších článků, nespolupracujících svědků; individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky; rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi)
- **Náprava:** metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

10. Kontakty s jinými organizacemi:

Pedagogicko-psychologická poradna PPP Plzeň – sever, Částkova 78, 326 00 Plzeň http://pepor-plzen.cz/ poradnaplzen@pepor-plzen.cz 377 468 111 377 468 17	Mgr. Zuzana Vedralová PhDr. Alena Drobná	oblastní metodik prevence okr. PS – PJ Mg. Milan Žizka 377 418 614 733 745 842 http://www.kapezet.cz/ zizka.kapezet@seznam.cz milan.zizka@pepor-plzen.cz
Dětský lékař: Plzeňská 98, 33011 Třemošná	MUDr. Ludmila Lillingová	377 953 218

Středisko výchovné péče Plzeň, Dětský diagnostický ústav Karlovarská 67, 323 00 Plzeň 377 523 720 http://www.dduplzen.cz/o-nas/svp/ www.dduplzen.cz	Mgr. Marek Černý Mgr. Zuzana Bursová	cerny@dduplzen.cz 377 510 246 bursova@dduplzen.cz 377 510 243
Speciálně - pedagogické centrum pro klienty s tělesným postižením, s více vadami, a s poruchami v oblasti autistického spektra OŠ, ZŠ a MŠ Zbůch, Macháčkova 43, 318 00 Plzeň	plzen@spcnaidime.cz	377 539 337
SPC při ZŠ a MŠ pro zrakově postižené a vady řeči, Ke Špitálskému lesu 3, 312 00 Plzeň	spcvadyreci@gmail.com www.zrak-plzen.cz www.spcms.webnode.cz	777 468 622
SPC při ZŠ a MŠ pro sluchově postižené, Mohylová 90, 312 09 Plzeň	spc@sluchpost-plzen.cz www.sluchpost-plzen.cz	378 609 994
SPC při ZŠ Plzeň pro mentálně postižené, Heyrovského 23, Vejprnická 56 (areál SOU elektrotechnického, pavilon č. 7) 312 09 Plzeň	info@zshey.cz www.zshey.cz	377 383 534
OSPOD Nýřany, Americká 39, Plzeň V určitých případech (stěhování problémových žáků) – OSPOD Kralovice	p. Dana Šlaichová p. Jarmila Valachová	377 168 002 slaichova.dana@kralovice.cz 377 168 048 373 300 207
Služba kriminální policie a vyšetřování, Anglické nábřeží 7, 306 09 Plzeň	974 326 313 974 327 319	px.ook1.podatelna@pcr.cz px.ook2.podatelna@pcr.cz
Oddělení tisku a prevence Plzeň - venkov, Anglické nábřeží 7, 306 09 Plzeň	724 182 358 974 327 207 Tisková mluvčí Plzeň – venkov p. Korandová	krpp.tisk.plzen.venkov@pcr.cz
Obvodní oddělení Policie ČR Třemošná, Šeříková 412, 330 11 Třemošná	974 327 728	px.oo.tremosna@pcr.cz
Hasičský záchranný sbor Plzeňského kraje	kpt. Mgr. Lenka Basáková	lenka.basakova@hzspk.cz
Úřad práce ČR, krajská pobočka Plzeň, referát zprostředkování a poradenství,	Eva Laubrová, DiS. 950 149 444	Eva.Laubrova@ps.mpsv.cz

Kaplířova 7, 320 73 Plzeň		
Krajský úřad Plzeňského kraje Odbor školství, mládeže a sportu Škroupova 18, 306 13 Plzeň	Mgr. Ludmila Novotná oddělení mládeže a sportu 377 195 373 Mgr. Hana Dadučová 377 195 321	ludmila.novotna@plzensky-kraj.cz www.plzensky-kraj.cz hana.daducova@plzensky-kraj.cz http://www.kr-plzensky.cz
P – Centrum, Centrum protidrogové prevence a terapie Plachého 6, Plzeň 301 26	377 220 325 731 183 394	www.cppt.cz prevence@cppt.cz
Diakonie západ Prevence: Prokopova 25, 301 00 Plzeň Archa pro rodiny s dětmi Prokopova 17, 301 00 Plzeň (poradna). PLUS: krizová ambulantní pomoc Prokopova 25, 301 00 Plzeň Tel.: Působnost: Plzeň, Dobřany a okolí.	http://www.diakoniezapad.cz/primarka.zapad@diakonie.cz archa.zapad@diakonie.cz plus.zapad@diakonie.cz	603 544 028 733 614 645 377 223 221
Dům dětí a mládeže RADOVÁNEK, Pallova 52/19 Plzeň, pracoviště Kaznějov, Pod Továrnou 333, 331 51 Kaznějov	Bc. Monika Kučerová	373 332 229 605 247 133 www.radovanek.cz , kucerova@radovanek.cz

Vypracoval školní metodik prevence Mgr. Iva Coufalová

Coufalová v.r.

Schválila Mgr. Miroslava Siváková, ředitelka školy

Siváková v.r.